

سیاست های ارزی و تجاری و تاثیر آن بر صادرات محصولات کشاورزی (۸۰-۱۳۴۲)

دکتر عبدالمجید آهنگری و عبدالله زینی وند*

تاریخ وصول: ۸۳/۳/۴ تاریخ پذیرش: ۸۳/۷/۱۳

چکیده:

در این مطالعه، با استفاده از آمار سری زمانی ۸۰-۱۳۴۲، تاثیر کاهش ارزش پول و یارانه ی صادرات بر صادرات محصولات کشاورزی ارزیابی و با یکدیگر مقایسه شده اند. همچنین از آنجا که یارانه ی صادرات، کاهش ارزش پول را تحت تاثیر قرار می دهد و در جهت تشدید یا تضعیف آن عمل می کند، رابطه نرخ ارز رسمی تعدیل شده به وسیله ی یارانه ی صادرات که اقتصاددانان آن را تحت عنوان نرخ موثر ارز صادرات (EERX)^۱ معرفی کرده اند، با صادرات محصولات کشاورزی بررسی شده است. نتایج به دست آمده با استفاده از روش اقتصادسنجی نشان می دهد که کاهش ارزش پول تاثیر بیشتری بر رشد صادرات در مقایسه با یارانه ی صادرات دارد. افزایش ده درصد در نرخ موثر ارز صادرات با وقفه یک ساله موجب رشد ۲/۹ درصدی صادرات محصولات کشاورزی در بلندمدت می شود.

واژه های کلیدی: سیاست های ارزی، سیاست های تجاری، نرخ ارز، یارانه ی صادرات، نرخ موثر ارز، بخش کشاورزی

۱- مقدمه

سیاست های ارزی و تجاری، به طور کلی و بویژه با توجه به روند همگرایی در اقتصاد جهانی، نقش مهمی در اوضاع اقتصادی کشورها دارند؛ از این رو، بررسی اثرات این سیاست ها بر متغیرهای مهم اقتصادی، از اهمیت بالایی برخوردار است. کاهش ارزش پول و نیز افزایش یارانه ی صادرات، از جمله سیاست های اقتصادی محسوب

* به ترتیب استادیار و کارشناس ارشد دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز

Am_ahangari@yahoo.com

^۱ Effective Exchange Rate of Export

می شوند که در چهارچوب سیاست های ارزی و تجاری و معمولاً با هدف رشد صادرات اجرا می شوند. در چنین مورد، این مسأله که کدام یک از این دو سیاست، تاثیر بیشتری بر صادرات دارد، قابل بررسی خواهد بود. این تحقیق در نظر دارد که تاثیر کاهش ارزش پول و افزایش یارانه صادرات را بر صادرات بخش کشاورزی بررسی و با یکدیگر مقایسه نماید؛ از سوی دیگر افزایش و یا کاهش یارانه ی صادرات، عملاً در جهت تشدید یا تضعیف اثر کاهش ارزش پول بر صادرات عمل می کند؛ پس در این مطالعه علاوه بر هدف مذکور، رابطه ی خالص این دو یعنی نرخ ارز رسمی و تعدیل شده به وسیله ی یارانه ی صادرات که تحت عنوان نرخ موثر ارز صادرات (EERX) معرفی شده است، نیز ارزیابی می گردد (کروگر ۱۹۷۸).^۱ با توجه به مطالب فوق، سوالات اصلی تحقیق عبارتند از: (۱) تاثیر کاهش ارزش پول در مقایسه با افزایش یارانه ی صادرات بر صادرات محصولات کشاورزی ایران چگونه است؟ (۲) نرخ موثر ارز صادرات با صادرات محصولات کشاورزی چه رابطه ای دارد؟

فرضیات تحقیق عبارتند از: (۱) کاهش ارزش پول در مقایسه با افزایش یارانه صادرات تاثیر بیشتری بر صادرات محصولات کشاورزی دارد؛ (۲) نرخ موثر ارز صادرات، با صادرات محصولات کشاورزی رابطه معنی داری دارد.

مطالعه حاضر با استفاده از آمار سری زمانی (۸۰-۱۳۴۲) صورت گرفته است و آمارهای به کار رفته (ارزی و ریالی) تماماً از منابع رسمی (گزارش ها و ترازنامه های بانک مرکزی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی) و به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱ می باشد. برای تبدیل آمارهای ارزی از اسمی به واقعی، از شاخص قیمت عمده فروشی کشورهای OECD استفاده شده است.

۲- نرخ موثر ارز برای صادرات

مقامات پولی یک کشور می توانند از طریق کاهش یا افزایش ارزش پول، عدم تعادل در تراز پرداخت های خارجی را تعدیل نمایند. اگر چه تقلیل ارزش پول یکی از سیاست های معمول برای افزایش صادرات است، اما سیاست های جایگزین از طریق عناصر سیاست های بازرگانی مانند تعرفه و یارانه ی صادرات نیز می تواند مورد استفاده قرار گیرد. افزایش یارانه ی صادرات مانند کاهش ارزش پول در جهت افزایش درآمد

^۱ Kureger

صادر کنندگان و در نتیجه رشد صادرات می باشد. با مقایسه ی این دو سیاست، گروئگر به این نکته که افزایش یارانه ی صادرات، انتظارات تورمی کمتری نسبت به کاهش ارزش پول ایجاد می کند، اشاره می نماید. ادواردز (۱۹۸۵)^۱ نیز بر این مطلب تاکید دارد که یارانه و تعرفه، بودجه ی دولت را به طور مستقیم تحت تاثیر قرار می دهد؛ اما کاهش ارزش پول چنین نیست. هلینر (۱۹۷۲)^۲، با اشاره به این نکته که تغییرات عناصر سیاست های بازرگانی خارجی مانند یارانه و تعرفه، عملاً کاهش ارزش پول را تحت تاثیر قرار می دهد، تاکید می نماید که "ما باید بین درجه کاهش اسمی ارزش پول و درجه ی کاهش موثر آن تمایز قائل شویم." همچنین بعضی از اقتصاددانان مانند بالاسا (۱۹۷۱)^۳ و کروئگر (۱۹۷۸)، در برخی از مطالعات مربوط به اثرات سیاست های ارزی و تجاری، به جای نرخ ارز از نرخ ارز تعدیل شده به وسیله عناصر سیاست های بازرگانی خارجی یا همان نرخ موثر ارز، استفاده کرده اند. کروئگر، نرخ موثر ارز صادرات را به عنوان تعداد واحدهای پول داخلی تعریف می کند که عملاً به ازاء هر واحد ارز حاصل از صادرات، نصیب صادرکنندگان می شود. اقتصاددانان مذکور برای تخمین نرخ مذکور از رابطه ی زیر استفاده نموده اند:

$$EERX=ER(1+ SX - TX) \quad (1)$$

که در آن ER نرخ رسمی ارز، SX نرخ یارانه ی صادرات و TX تعرفه ی صادرات به ازاء هر واحد ارز حاصل از صادرات را نشان می دهند.

۳- مروری بر مطالعات گذشته

تحقیقات متعددی در زمینه سیاست های ارزی و تجاری در سطح کلی یا بخشی، با استفاده از نرخ ارز یارانه ی بازرگانی خارجی و در مواردی نیز با استفاده از نرخ موثر ارز به مفهومی که بیان شد، صورت گرفته است. گروه تحقیقاتی NBER^۴ به سرپرستی گروئگر (۱۹۷۸) با برآورد تابع صادرات کالاهای صنعتی در کره ی جنوبی برای دوره ی ۷۰-۱۹۵۵، نشان داده است که کاهش ارزش پول نسبت به افزایش یارانه ی صادرات،

¹ Edwards

² Helliner

³ Balassa

⁴ National Bureau of Economic Research

تاثیر بیشتری بر رشد صادرات داشته است. در این تابع، علاوه بر دو متغیر مذکور، تولید محصولات غیر کشاورزی نیز به عنوان متغیر توضیحی در نظر گرفته شده است. در بخش دیگری از مطالعات مذکور ضمن مقایسه اثرات سیاست افزایش نرخ ارز و جایگزین آن یعنی افزایش یارانه ی صادرات، به این مطلب که افزایش یارانه، انتظارات تورمی کمتری نسبت به افزایش نرخ ارز ایجاد می کند، تاکید شده است. تاثیر بیشتر کاهش ارزش پول بر صادرات، نسبت به افزایش یارانه ی صادرات در مطالعاتی که توسط بگواتی^۱ و سری نی واسان^۲ برای دوره ی ۷۱-۱۹۵۱ برای هند به دست آمده است (میلنر، ۱۹۹۰)،^۳ نیز مورد تاکید قرار گرفته است.

چانگ هیون نام،^۴ سیاست های تجاری و ارزی کره ی جنوبی در دوره ی ۸۶-۱۳۵۴ را مورد ارزیابی قرار داده است. وی با اشاره به این مطلب که سیاست های تشویقی صادراتی در کره ی جنوبی، در دوره ی مذکور، عمدتاً بر پایه ی یارانه های صادراتی شکل گرفته است، دلیل اصلی انتخاب ابزار یارانه به جای کاهش ارزش پول ملی را نگرانی از تورم ناشی از کاهش ارزش پول دانسته است (میلنر ۱۹۹۰). در یک تحقیق دیگر پیرامون نوسانات نرخ واقعی موثر ارز و رابطه ی آن با تراز تجاری آرژانتین در دوره ی ۸۴-۱۹۱۳، نتایج به دست آمده حاکی از رابطه ی مثبت و معنی دار نرخ مذکور با تراز تجاری بوده است (رحیمی بروجردی، ۱۳۷۷). هالیوی^۵ در تابع صادرات کالاهای صنعتی برای متغیرهای توضیحی نرخ موثر ارز واقعی و اندازه ی سرمایه به عنوان جانشین شاخص تولید استفاده نموده است (کروئگر، ۱۹۷۸). ضرایب به دست آمده، بیانگر رابطه ی مثبت و معنی دار نرخ موثر ارز واقعی با صادرات می باشد.

لاچال (۱۹۹۸)،^۶ به بررسی اثرات سیاست های ارزی و تجاری در کانادا پرداخته است. در بخشی از این تحقیق، با استفاده از روشهای اقتصاد سنجی، نشان داده است که سیاست های ارزی از طریق تغییرات نرخ ارز، تاثیر معنی داری بر قدرت رقابتی کشاورزان کانادا در سطح جهان دارد. اسماعیلی (۱۳۶۹)، تجربه کشورهای هندوستان،

¹ Baghwati

² Srinivasan

³ Milner

⁴ Chang Hyon Nam

⁵ Halevi

⁶ Lachall

اکوادور، ترکیه، فیلیپین و انگلستان را در زمینه ی سیاست کاهش ارزش پول بررسی کرده است. نتیجه حاکی از تاثیر معنی دار سیاست مذکور، بر صادرات این کشورها است؛ اما این تاثیر یکسان نبوده است. دیاکوساواس^۱ و پاتریک^۲ (میرفخرایی ۱۳۷۳)، نیز طی تحقیقاتی، نقش موثر و مثبت افزایش نرخ واقعی ارز بر صادرات محصولات کشاورزی ۲۸ کشور منطقه جنوب صحرای آفریقا را مورد اشاره قرار داده است.

در زمینه ی مطالعات داخلی، معدلت (۱۳۷۷) به بررسی تاثیر کاهش ارزش پول بر صادرات و مقایسه آن با سیاست جایگزین افزایش یارانه پرداخته است. طبق نتیجه ی به دست آمده، کاهش ارزش پول، تاثیر مثبت و معنی داری بر صادرات دارد؛ اما ابزار یارانه نمی تواند انگیزه لازم را برای رشد صادرات فراهم آورد. در این مطالعه علاوه بر نرخ رسمی ارز، یارانه ی صادرات، متغیرهای تولید ناخالص داخلی و حجم پول نیز در نظر گرفته شده است. در مطالعه ی دیگری، آهنگری (۱۳۸۰) تاثیر بیشتر کاهش ارزش پول در مقایسه با افزایش یارانه بر صادرات کالاهای صنعتی در دوره ی ۷۹-۱۳۴۲ را نشان داده است. در این تحقیق، رابطه مثبت و معنی دار نرخ موثر ارز صادرات کالاهای صنعتی با صادرات این کالاها، مشخص شده است.

۴- مروری بر تحولات صادرات محصولات کشاورزی

در این بخش با تکیه بر سیاست های ارزی و تجاری در دوره ۸۰-۱۳۴۲ مروری بر تحولات صادرات محصولات کشاورزی می شود. قبل از انقلاب و در فاصله ی سالهای ۵۲-۱۳۴۲، صادرات واقعی بخش کشاورزی (به قیمت ثابت ۱۳۶۱)، از ۳۸۳/۵ به ۱۰۱۳/۴ میلیون دلار، یعنی حدود ۲/۶ برابر افزایش یافت. در این فاصله اگر چه نرخ رسمی ارز تا حدودی کاهش داشته است (جدول ۱)، افزایش تولید بخش کشاورزی از ۸۳۶/۷ به ۱۳۴۳/۷ میلیارد ریال، می تواند از دلایل رشد صادرات بخش مذکور باشد. از سال ۱۳۵۳ تا ۱۳۵۷، با وجود ادامه ی رشد تولید بخش کشاورزی، همان طور که در جدول (۱) ملاحظه می شود، صادرات بخش، کاهش قابل ملاحظه ای یافته است. افزایش نرخ تورم در این سال ها که به دنبال رشد چشمگیر حجم نقدینگی در کشور پدیدار شد، با توجه به ثبات تقریبی نرخ رسمی ارز، کاهش نرخ واقعی ارز را باعث گردید

¹ Diakosavas

² Krick Patrick

که در جهت کاهش انگیزه ی صادرکنندگان بوده است. در این سال ها، یارانه ی صادرات محصولات کشاورزی که تا سال ۱۳۵۲ بسیار اندک بوده است، مورد توجه بیشتر دولت قرار گرفت، به طوری که متوسط آن برای هر دلار صادرات به سطح ۱۰ ریال رسید. در سال های پس از انقلاب، روند صادرات بخش کشاورزی را نیز می توان در دو دوره ی جداگانه یعنی تا سال ۱۳۶۷، سال پایان جنگ تحمیلی و سال های پس از آن مورد بررسی قرار داد. تا سال ۱۳۶۷، با وجود مسائل ناشی از انقلاب و جنگ، ارزش افزوده بخش مذکور، رو به افزایش بود و از $۱۷۴۷/۲$ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۷ به ۲۶۷۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ رسید؛ اما با وجود این افزایش و نیز افزایش یارانه ی صادرات و نرخ رسمی ارز، صادرات بخش کشاورزی از $۴۳۶/۹$ به $۳۴۳/۷$ میلیون دلار تنزل یافت. مسائل و مشکلات ناشی از انقلاب و جنگ تحمیلی و ناامنی های منطقه ای ناشی از آن، می تواند از عوامل منفی در رشد صادرات در طی این سالها محسوب شود. در دوره ی پس از جنگ (۸۰-۱۳۶۸)، ارزش افزوده و صادرات بخش کشاورزی نسبت به دوره ی قبل به طور کلی رشد چشمگیری داشته است چنان که در سال ۱۳۸۰ به ترتیب به سطح $۴۶۳/۷$ و $۵۷۰/۴$ میلیارد ریال رسیده است. علاوه بر رشد ارزش افزوده، افزایش قابل توجه نرخ رسمی ارز و یارانه صادرات به ازاء هر دلار در این سال ها نسبت به سال های دوره ی جنگ، در جهت افزایش صادرات بوده است. متوسط نرخ های مذکور به ترتیب از $۱۳۶/۲$ و $۱۶۱/۴$ ریال در دوره ی ۶۷-۱۳۵۸ به سطح $۳۳۱۳/۶$ و $۲۱۳/۴$ ریال در دوره ی ۸۰-۱۳۶۸ افزایش یافته است.

۵- مدل اقتصاد سنجی و برآورد آن

در این قسمت، با تکیه بر مباحث گذشته، دو مدل ارائه و آزمون می شود: مدل اول با هدف نشان دادن رابطه ی دو متغیر نرخ رسمی ارز و یارانه ی صادرات با صادرات محصولات کشاورزی و مقایسه ضرایب دو متغیر مذکور برآورد می شود. در دومین مدل، رابطه ی نرخ موثر ارز صادرات با صادرات محصولات مذکور مورد ارزیابی قرار می گیرد. برای این منظور از مدل های عمومی اتو رگرسیو با وقفه ی توزیعی استفاده شده است. برای تخمین توابع بلندمدت، پس از ایجاد مدل های عمومی و اطمینان از $I(۱)$ بودن متغیرها از طریق آزمون دیکی- فولر تعدیل شده (نتایج در پیوست موجود است) و $I(۰)$

بودن پسماند توابع، نسبت به تخمین توابع با روش OLS اقدام گردید که پس از انجام آزمون های لازم، توابع نهایی به صورت زیر به دست آمد:

$$\ln XAG = f[\ln \frac{Pf}{Pd}, \ln OER(-1), \ln SX, \ln Y_f, D_1, D_2, AR(-1)] \quad (2)$$

$$\ln XAG = f[\ln VAA, \ln \frac{Pf}{Pd}(-2), \ln EERX(-1), D_1, D_2, AR(1)] \quad (3)$$

متغیرهای مذکور عبارتند از:

XAG صادرات محصولات کشاورزی (میلیون دلار، به قیمت ثابت ۱۳۶۱)، $\frac{Pf}{pd}(-2)$ نسبت قیمت های خارجی به قیمت های داخلی با وقفه دو ساله، $OER(-1)$ نرخ رسمی ارز با وقفه یک ساله SX یارانه صادرات به ازاء هر دلار، Y_f تولید ناخالص داخلی کشورهای OECD (میلیون دلار، به قیمت ثابت ۱۳۶۱)، $EERX(-1)$ نرخ موثر ارز صادرات محصولات کشاورزی با وقفه یک ساله، VAA ارزش افزوده بخش کشاورزی (میلیارد ریال- به قیمت ثابت ۱۳۶۱) و D_1 و D_2 متغیرهای مجازی سال های انقلاب و جنگ.

۵-۱- تخمین مدل اول

نتایج تخمین مدل اول به صورت زیر است:

$$\ln XAG = 0.783 + 1.12 \ln \frac{Pf}{pd}(-2) + 0.664 \ln OER(-1) + 0.49 \ln SX + 0.794 \ln Y_f$$

$$t: (0.23) (4.336) (4.077) (1.75) (2.14)$$

$$-0.47D_1 - 0.414D_2 + 0.236 AR(1) \quad (4)$$

$$(-2.71) (-3.59) (1.18)$$

$$\bar{R}^2 = 0.83 \quad R^2 = 0.864 \quad DW = 1.91 \quad F = 25.37(0.000)$$

۵-۲- تخمین مدل دوم

$$\ln XAG = -3.24 + 0.37 \ln VAA + 0.588 \ln \frac{Pf}{pd}(-2) + 0.297 \ln EERX(-1)$$

$$t: (-1.24) (2.046) (4.394) (3.315)$$

$$+0.1873 \ln Y_f - 0.1695 D_1 - 0.496 D_2 + 0.1077 \text{VAR}(1) \quad (5)$$

$$(2/531) \quad (-4/763) \quad (-4/609) \quad (0/404)$$

$$\bar{R}^2 = 0.1835 \quad R^2 = 0.1868 \quad DW = 1/93 \quad F = 26/379 (0/1000)$$

برای هر دو تابع، آزمون جمعی انگل-گرنجر حاکی از $I(0)$ بودن پسماند توابع مذکور است. از این رو، وجود روابط بلندمدت تایید می شود.

با انجام آزمون های وایت، رست رمزی، جاکوبرا و دوربین واتسون به ترتیب مساله ناهمسانی واریانس، تورش تصریح، نرمال نبودن توزیع جملات پسماند و خود همبستگی بررسی شد. نتایج همگی حاکی از عدم نقض فرض کلاسیک در برآورد مدل می باشد.

همان طور که ملاحظه می شود، در هر دو مدل، علایم ضرایب تمامی متغیرها با انتظارات تئوریک سازگار است. در مدل اول، به جز یارانه (SX) و در مدل دوم ضرایب تمامی متغیرها، معنی دار است. بر اساس نتایج به دست آمده از مدل اول، در حالی که ضریب متغیر یارانه ی صادرات معنی دار نشده است، نرخ رسمی ارز دارای کشش ۰/۶۶۴ است که نشان می دهد با کاهش ارزش پول به میزان ۱۰ درصد در سال جاری، میزان صادرات سال بعد، به میزان ۶/۶۴ درصد رشد خواهد یافت. همچنین طبق نتایج به دست آمده در مدل دوم، افزایش ۱۰ درصد در نرخ موثر ارز صادرات محصولات مذکور، رشد ۲/۹۷ درصدی در صادرات سال بعد را در پی دارد.

۶- جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادها

۶-۱- جمع بندی و نتیجه گیری

در این مطالعه، سعی گردید، تاثیر کاهش ارزش پول و سیاست جایگزین آن یعنی افزایش یارانه ی صادرات بر صادرات محصولات کشاورزی بررسی و با یکدیگر مقایسه شوند. در قسمت دیگری از تحقیق، با توجه به تحت تاثیر قرار گرفتن کاهش ارزش پول از تغییر یارانه صادرات، رابطه ی نرخ ارز تعدیل شده به وسیله ی یارانه ی صادرات که تحت عنوان نرخ موثر ارز صادرات معرفی گردید (BERX)، با صادرات محصولات مذکور مورد ارزیابی قرار گرفت. به منظور دستیابی به اهداف فوق، ابتدا با ارائه مباحث نظری و مروری بر مطالعات قبلی و نیز بررسی تحولات صادرات در بخش کشاورزی در دوره ی مورد بررسی (۸۰-۱۳۴۲)، زمینه ی لازم جهت معرفی مدل های مورد نظر فراهم

آمد. سپس با استفاده از مدل عمومی اتورگرسیو با وقفه ی توزیعی مدل های اقتصادیسنجی معرفی و آزمون گردید. نتایج به دست آمده را می توان به صورت زیر بیان نمود:

۱- سیاست های ارزی در قالب کاهش ارزش پول، در بلندمدت، تاثیر قابل توجهی بر صادرات محصولات کشاورزی در مقایسه با سیاست های تجاری که در قالب افزایش یارانه ی صادرات صورت می گیرد، دارد. کاهش ۱۰ درصد ارزش پول موجب ۶/۶ درصد رشد در صادرات محصولات کشاورزی سال بعد می شود. همچنین، نتایج بیانگر این است که متغیر یارانه صادرات با صادرات محصولات مذکور رابطه معنی داری ندارد.

۲- صادرات محصولات کشاورزی با نرخ موثر ارز صادرات، دارای رابطه مثبت و معنی داری است به طوری که در بلندمدت، با ده درصد افزایش در نرخ مذکور، صادرات با وقفه ی یک ساله، حدود ۳ درصد رشد می یابد.

۳- متغیرهای دیگر، شامل تولید ناخالص داخلی خارجیان، نسبت قیمت های خارجی به داخلی، (با وقفه ی دو ساله) و ارزش افزوده ی بخش کشاورزی در هر دو مدل، با صادرات محصولات کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری دارد.

۲-۶- پیشنهادها

۱- دولت در راستای افزایش انگیزه ی صادرات، سیاست های ارزی در قالب کاهش ارزش پول را نسبت به سیاست تجاری در قالب افزایش یارانه صادرات، ارجحیت دهد.

۲- در اجرای سیاست های ارزی به منظور افزایش صادرات، کاهش ناخالص ارزش پول نباید به تنهایی در نظر گرفته شود؛ بلکه باید تغییرات خالص آن که تاثیر تغییر در یارانه ی صادرات را در کاهش ارزش پول تجلی می سازد، ملاک باشد. در واقع در سیاست مذکور، به جای افزایش نرخ ارز، افزایش نرخ موثر ارز برای صادرات باید در نظر گرفته شود. تغییرات همزمان نرخ ارز و یارانه ی صادرات، نباید به گونه ای باشد که نرخ موثر ارز صادرات کاهش یابد؛ در غیر این صورت با توجه به رابطه ی معنی دار نرخ مذکور با صادرات محصولات کشاورزی، موجب کاهش صادرات می شود.

۳- با توجه به تاثیر منفی تورم بر صادرات از طریق تاثیر بر قیمت خارجی به داخلی، لازم است با اجرای سیاست کاهش ارزش پول، سیاست های ضد تورمی نیز در نظر گرفته شود.

جدول ۱: آمار متغیرهای مختلف مورد استفاده در تحقیق

سال	OER (ریال)	SX (ریال)	XAG (میلیون دلار به قیمت ثابت ۱۳۶۱)	EERX (ریال)	VAA (میلیارد ریال به قیمت ثابت ۱۳۶۱)	Yr (میلیارد دلار به قیمت ثابت ۱۳۶۱)
۱۳۴۲	۷۵/۷۵	۲/۱۸	۳۸۲/۵۸۴	۷۷/۹۳	۸۳۶/۷	۷۱۶۷/۴۴
۱۳۴۳	۷۵/۷۵	۱/۱۵	۴۰۰/۳۲	۷۶/۹	۸۲۵/۴	۷۶۲۰/۸۳
۱۳۴۴	۷۵/۷۵	۱/۱۵	۴۴۷/۹۳	۷۶/۹	۸۷۷/۱	۷۸۶۴/۹۵
۱۳۴۵	۷۵/۷۵	۰/۹۲	۴۴۳/۹۸	۷۶/۶۷	۹۰۵/۳	۸۰۳۱/۸۳
۱۳۴۶	۷۵/۶۵	۰/۷۷	۳۶۷/۹۷۷	۷۶/۴۲	۹۷۰	۸۱۸۲/۹۸
۱۳۴۷	۷۵/۱۱	۰/۸	۴۰۹/۵۰۱	۷۵/۹۱	۱۰۵۳/۲	۸۴۷۶/۸۴
۱۳۴۸	۷۵/۳۶	۰/۹۷	۴۴۲/۳۵۸	۷۶/۳۳	۱۰۷۲/۴	۹۰۵۱/۰۵
۱۳۴۹	۷۶/۳۸	۰/۹۲	۵۳۸/۵۶۶	۷۷/۳	۱۱۰۵/۳	۸۹۰۲/۳۷
۱۳۵۰	۷۶/۳۸	۰/۸۹	۵۷۸/۶۷۵	۷۷/۲۷	۱۱۱۵/۱	۹۲۲۲/۴۵
۱۳۵۱	۷۶/۳۸	۰/۶۵	۶۲۳/۱۵۵	۷۷/۰۳	۱۲۶۲/۱	۹۲۳۹/۳۵
۱۳۵۲	۶۹/۰۷	۲/۶۲	۱۰۱۳/۱۴	۷۱/۶۹	۱۳۴۳/۷	۱۱۲۴۶/۸
۱۳۵۳	۶۷/۶۲	۶/۰۲	۶۱۹/۸	۷۳/۶۵	۱۳۹۶/۵	۱۱۷۴۷/۱
۱۳۵۴	۶۷/۶۲	۶/۸	۶۶۱/۴۶۱	۷۴/۴۴	۱۵۲۹/۹	۱۱۷۴۴/۵
۱۳۵۵	۷۰/۳۲	۹/۳۵	۵۲۲/۰۸۴	۷۹/۵۷	۱۷۰۶/۲	۱۱۳۷۴/۶
۱۳۵۶	۷۰/۶۲	۹/۳۷	۶۰۳/۳۳۲	۷۹/۹۹	۱۶۴۰/۴	۱۱۶۲۹/۵
۱۳۵۷	۷۰/۴۸	۲۰/۶۱	۴۳۶/۹۳۶	۹۱/۰۹	۱۷۴۷/۲	۱۲۵۲/۷۳
۱۳۵۸	۷۰/۴۸	۷/۵۷	۴۴۷/۱۶۸	۷۸/۰۵	۱۸۵۱/۲	۱۳۴۰۸
۱۳۵۹	۷۰/۶۲	۷/۷۶	۲۲۴/۰۱	۷۸/۳۸	۱۹۱۴/۹	۱۳۵۷۸/۹
۱۳۶۰	۷۸/۳۳	۸/۶۱	۱۹۴/۶۷۲	۸۶/۹۴	۱۹۵۲/۷	۱۳۵۹۲
۱۳۶۱	۸۲/۶	۳۲/۷۸	۱۸۸/۳	۱۱۶/۳۸	۲۰۹۱/۴	۱۱۰۰۳
۱۳۶۲	۸۶/۳۶	۲۱۵/۰۶	۲۰۸/۱۰۴	۳۰۱/۲۴	۲۱۹۲	۱۰۲۴۹/۹
۱۳۶۳	۹۰/۰۳	۱۳۷/۶۱	۱۷۸/۶۰۲	۲۲۷/۶۴	۲۳۵/۷	۱۰۲۴۰
۱۳۶۴	۲۰/۷/۳	۴۲۲/۳۴	۴۱۵/۰۷۱	۶۳۹/۶۴	۲۵۳/۶	۱۰۲۳۲/۵
۱۳۶۵	۲۱/۱۵	۲۵۴/۱۴	۳۷۴/۳۹۹	۴۷۱/۶۴	۲۶۵/۵	۱۱۷۲۴/۱
۱۳۶۶	۲۲/۱۵	۲۷۸/۳۵	۳۹۴/۳۳۸	۴۹۹/۸۵	۲۷۱/۵/۸	۱۲۵۵۲/۷
۱۳۶۷	۲۳/۱۱	۲۴۰/۴۷	۳۴۳/۷۲۷	۴۷۷/۵۷	۲۶۴۸	۱۳۵۴۴/۳
۱۳۶۸	۲۹۹/۱	۲۳۳/۹۲	۳۹۰/۷۷۶	۵۳۲/۰۲	۲۷۴۶	۱۳۶۰۹/۳
۱۳۶۹	۳۹۴/۳	۲۷۵/۷	۳۵۹/۲۹۴	۶۷۰	۲۹۶/۵	۱۴۲۹۵/۱
۱۳۷۰	۵۱۱/۷	۱۰۲۳/۴	۵۰۸/۱۵۹	۱۵۳۵/۱	۳۱۳/۰۲	۱۴۴۶۳/۶
۱۳۷۱	۶۸۶/۲	۹۳۸/۳	۵۶۸/۴۶۹	۱۶۲۴/۵	۳۳۵/۶	۱۴۹۵۲
۱۳۷۲	۱۲۲۲/۵	۷۴۶/۳	۷۰۲/۹۸۹	۱۹۶۸/۸	۳۵۵/۷	۱۴۷۵۰/۱
۱۳۷۳	۱۷۵۰	۸۳۰/۶۴	۶۸۴/۴۶	۲۵۸۰/۶	۳۶۰۵/۵	۱۵۴۵۲/۵
۱۳۷۴	۲۸۹۶/۷	۱۸۲/۱۳	۵۴۵/۹۱۵	۳۰۷۸/۸	۳۶۸/۴	۱۶۶۳۲/۷
۱۳۷۵	۳۰۰۷/۵	۴۲۹	۵۸۳/۶۱۹	۳۴۳۶/۵	۳۸۲/۹	۱۶۶۲۷/۳
۱۳۷۶	۳۰۰۷/۵	۸۸۷/۳۵	۳۵۲/۷۴۴	۳۸۹۴/۸	۳۹۵/۶	۱۶۷۹۹/۳
۱۳۷۷	۵۳۹۵/۴۲	۰/۰۸	۳۷۸/۷۸۲	۵۳۹۵/۵	۴۲۷/۸	۱۷۰۰۰/۸
۱۳۷۸	۷۹۰۶/۸۸	-۲۷۵۸/۹	۲۲۴/۰۰۸	۸۶۵۷	۳۹۸۲/۶	۱۷۲۲۷
۱۳۷۹	۸۰۷۷/۶۵	-۱۲/۱۳	۵۳۵/۷۵۶	۸۱۸۸	۳۹۸/۲۷	۱۷۳۱۱/۴
۱۳۸۰	۷۹۲/۱۵۲	۰	۵۷۰/۴۲۸	۸۰۰۸	۴۳۷/۲۶	۱۷۵۰۴/۹

ماخذ: برای مقادیر SX و EERX: زبئی وند (۱۳۸۲)

برای سایر متغیرها: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سالهای ۸۰-۱۳۴۲

جدول ۲: آزمون ریشه واحد متغیرها

نام متغیر	وضعیت پایایی	اماره مکینون سطح ۵٪	ADF	تعداد وقفه	جز ثابت و روند
LNXAG	ناپایا	-۲/۹۴۲۲	-۱/۸۵۸	۰	C
D (LNXAG)	پایا	-۲/۹۴۲۶	-۶/۳۲۹	۰	C
LNEERX	ناپایا	-۲/۹۴۲۲	۱/۴۰۵۱	۱	C
D (LNEERX)	پایا	-۲/۹۴۴۶	-۳/۲۷۲۱	۱	C
LNVA	ناپایا	-۲/۹۴۲۲	-۱/۱۴۲۳	۱	C
D (LNVA)	پایا	-۲/۹۴۴۶	-۵/۹۳۴۴	۱	C
LNYP	ناپایا	-۲/۹۴۲۲	-۲/۷۹۶	۰	C
D (LNYP)	پایا	-۲/۹۴۴۶	-۳/۴۳۵	۰	C
LN (PF/PD)	ناپایا	-۳/۵۳۴۸	-۰/۹۰۸۹	۰	C+T
D (LN(PF/PD))	پایا	-۳/۵۳۸۶	-۳/۸۱۸	۰	C+T
LNOER	ناپایا	-۲/۹۳۹۹	۱/۴۰۱۲	۰	C
D (LNOER)	پایا	-۲/۹۴۲۲	-۴/۱۹۲	۰	C
LNSX	ناپایا	-۱/۹۵۰۱	-۰/۵۳۳	۱	C
D (LNSX)	پایا	-۱/۹۵۰۴	-۷/۵۲۱۶	۱	C
U1	پایا	-۱/۹۵۰۴	-۵/۶۷۷	۰	-
U2	پایا	-۱/۹۵۰۷	-۵/۶۷	۰	-

ماخذ: نتایج آزمونهای ADF با استفاده از Eviews

فهرست منابع

- آهنگری، عبدالمجید، سیاست های ارزی و تجاری و تاثیر آن بر بخش صنعت، پایان نامه دکتری اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۰.
- اسکویی، بهمن، "اثرات کلان اقتصادی کاهش ارزش خارجی ریال"، بانک مرکزی، گزارش سومین سمینار سیاست های پولی و ارزی، ۱۳۷۲.
- اسماعیلی، حوری، ارزیابی اثر تغییر نرخ ارز بر صادرات غیر نفتی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران، ۱۳۶۹.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی، گزارشات اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، ۸۰-۱۳۴۲.
- حسینی، م، تاثیر سیاست های تجاری و ارزی بر انگیزه تولید کشاورزی طی دو دهه ی گذشته، پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۵.
- دیاکوساواس و کرک پاتریک، تاثیر سیاست های تجاری و نرخ ارز بر انگیزه های تولید کشاورزی، ترجمه ی میرفخرایی، تهران، انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۱.
- رحیمی بروجردی، علیرضا، ارز و تجارت، تهران، موسسه تحقیقات پولی و بانکی، بهار ۱۳۷۹.
- رحیمی بروجردی، علیرضا، سیاست های ارزی و الگوهای تجاری و تراز پرداخت ها، تهران، موسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۱۳۷۷.
- زینی وند، عبدالله، سیاست های ارزی و تجاری و تاثیر آن بر صادرات محصولات کشاورزی ایران، رساله کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۲.
- سازمان برنامه و بودجه، گزارشات اقتصادی، ۸۰-۱۳۴۲.
- سیاستیان، ادواردز، مشکل تنظیم نرخ ارز در کشورهای در حال توسعه، ترجمه فرزین فروزش، تهران، موسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۱۹۸۵.
- کرونگر، آن، "درسهایی از سیاست های تجاری و توسعه اقتصادی"، ترجمه علی اکبر خسروی نژاد، پژوهشنامه بازرگانی، فصلنامه شماره ۱۱، تابستان ۱۳۷۸.
- معدلت، کوروش، "پژوهش ها و سیاست های اقتصادی"، معاونت امور اقتصادی، فصلنامه علمی ترویجی، سال هشتم شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹.

Ballasa and Associated, "Structure of Protection in Developing Countries,"
Batimore, M.D., Tohns Hopkins Uni. Press. 1971.

Ballasa, B., "Development Strategies Semi Industrialized Countries,"
Washington, D.C., World Bank, 1982.

Helliner, G.k., "International Trade and Economic Development," Australia,
Penguin Books Inc., 1972.

- Krueger, A.O., "Foreign Trade Ragimes and Economic Development; Liberalization Attempt: A Consequence," Cambridge Mass Ballinger for NBER, 1978.
- Lachall, L. and Womack, A.W. "Impacts of Trade and Macro economic Linkages on Canadian Agriculture," American Journal of Agricultural Economics, Vol. 80, No. 3, 1983.
- Michaely, M., "Foreigh Trade Regimes and Economic Development," New York, NBER, 1975.
- Milner, Chris, "Export Promotion Strategies," Loughborough University, 1990.

Trade and Exchange Rate Policies and their Effects on Agricultural Sector in Iran (1963-2001)

Abdolmajid Ahangari (Ph.D.) and Abdollah Zinivand (M.Sc.)*

Abstract:

The present research was conducted to survey the effect of exchange rate policies through devaluation compared with the effect of trade policies through the paid subsidy to exporters on the agricultural export. In another part of this research, the relationship between effective exchange rate (EERX) and agricultural export is estimated. EERX is the adjusted official exchange rate through paid subsidies to the exporters by the government. Our estimation shows that effect of devaluation exceeds that of subsidy policy. Based on findings, EERX has a significant effect on agricultural export. The percent increase in the EERX causes the 2.9 percent increase the agricultural export in the long term.

Keywords: trade policies, exchange rate policies, export, agricultural sector, subsidy, effective exchange rate

* Assistant professor and postgraduate student of economics, respectively, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.